

quia ad virtutes naturales non pertineret, de quo infra dicturi sumus. Unde facile nos possumus argumentum illud in contrarium retorquere. Ad tertiam vero probationem jam responsum est, licet demus illam qualitatem esse possibilem, nihilominus usum ejus (ut sic dicam) nec necessarium, nec illi statui convenientem fuisse. Nec sunt similia, quae de corporibus gloriose, vel damnatorum afferuntur, nam priora non sunt corpora animalia, sed quodammodo spiritualia: posteriora vero etiam sunt extra statum corporum animalium, quatenus nec cibo, nec potu indigent, et quoad hoc forte disponuntur per aliquam intrinsecam qualitatem, licet relinquantur passibilia ab igne et aliis divinis instrumentis. Quanquam perpetua conservatio sub actione illa et passione tam gravi, sine peculiari actione providentiae Dei fieri posse non videatur, de quo alias. At vero in corpore animali qualitas illa necessaria non erat, neque dispositioni corporis ad actiones illius status erat accommodata. Ad ultimum vero exemplum de partu foeminarum sine dolore, infra ex professo respondimus, nunc consequenter etiam dicimus, etiam in illo effectu peculiarem Dei providentiam fuisse interventuram.

18. *Impugnatur altera opinio in n. 11.*—Ad alteram sententiam de spirituali qualitate animae indita respondemus imprimis, nullum pro illa sententia ferri rationis fundamentum: nos autem ostendimus nullam omnino qualitatem necessariam fuisse. Et profecto si aliqua necessaria esset, potius corpori, quam animae infundenda esset, in quo magis probo sententiam Molinæ, quia major proportio est in qualitate corporea ad resistendum formaliter agenti corporeo, quam in qualitate spirituali, nam vix intelligitur, quomodo spiritualis qualitas inhærendo animae per se resistere valeret, ne qualitas materialis induceretur in corpus, nisi prius ab illa qualitate spirituali, aliqua proportionata dispositio in corpus redundaret: et tunc frustra multiplicarentur tot qualitates, nam materialis sufficeret. Quod si dicatur qualitatem illam spirituale non resistere formaliter, sed effective, tunc difficile est ad explicandum, quid anima hominis per illam qualitatem efficeret in agente extrinseco corporali, quo ejus actionem impediret. Et præterea urget hic etiam ratio supra facta in num. 14, quod talis qualitas etiam actionem calidi in humidum, et inter partes ipsas corporis humani impedit.

19. *Respondetur ad locum Augustini citatum*

pro nunc impugnata opinione.—Nec etiam ille modus dicendi auctoritate fundatur, nam Augustinus qui citatur in lib. Quæstion. novi et veteris Testamenti, q. 19, imprimis liber ille incerti auctoris, et non multæ auctoritatis est: et deinde nullum verbum in illa quæstione invenio, quo talis sententia significetur, ut in sequentibus declarabo. De divo Thoma etiam opinor, non fuisse de tali qualitate locutum, sed vigorem animæ appellasse vim rationis, id est, scientiæ, discretionis et prudentiæ, ac recte voluntatis, per quam poterat homo in illo statu illa extrinseca damna vitare. Quod mihi persuadeo, primo ex testimonio, quod sub nomine Augustini citat, in dicta quæst. 19, cujus verba sunt: *Deus hominem fecit, qui quamdiu non peccaret, immortalitate vigeret, ut ipse sibi auctor esset ad vitam, aut ad mortem.* In quibus evidenter loquitur de potestate vitandi mortem per rationem et electionem rectam: ergo in eodem sensu locutus est D. Thomas. Secundo, quia D. Thomas ait, hoc modo fuisse hominem incorruptibilem ex parte causæ efficientis, quod non potest intelligi de efficientia physica animæ in proprium corpus, vel intrinsecum agens: ergo intelligitur de virtute efficiente intellectus, et voluntatis ad præservandum corpus a corruptione moraliter, utique obediendo Deo, et prudenter vitando et removendo corruptientia. Tertio, quia ita videtur expondere ipse D. Thomas, art. 2, ad 4, et evidenter in aliis locis supra citatis.

20. *Circa vitandam mortem naturalem quarta assertio.*—Superest dicendum de alio modo corruptionis ab intrinseco, de quo certum videtur ex dictis non fuisse per intrinsecam qualitatem impedientem internam actionem et passionem, alioqui non indigeret homo alimentis. Quod manifeste falsum est, ut constat ex illo Gen. 2: *Præcepitque ei, dicens: Ex ligno Paradisi comedere, de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas.* In quibus verbis explicatur necessitas comedendi, que in illo statu fuisse ad conservandam vitam, et ideo graves theologi notant, non solum præcepisse Deum primo homini ut non comedaret de ligno scientiæ, sed etiam præcepisse ut de aliis comedret, quia hoc erat illi necessarium ad vitam. Quod sentit divus Thomas, 1 part., quæst. 97, a. 3, et Magister, in 2, d. 19, et ibi Durandus, q. 2. Quanquam Abulensis, Gen. 13, q. 206 et 209, contendat, illud præceptum tantum fuisse negativum prohibens esum ligni scientiæ, nam quoad alteram partem magis videtur esse permissione, aut concessio, quam obligatio. Unde

D. Augustinus, lib. 14, de Civit., c. 15, dixit, *potuisse mori.*—Sed non video quomodo virtus unicum tantum præceptum Deum imposuisse Adæ. Et ipse etiam Deus solum communatus est mortem propter transgressionem illius præcepti. Sed quamvis hoc posterius verum sit quo ad præceptum speciale positivum, nihilominus recte dicitur per illa verba etiam explicatum esse præceptum naturale comedendi quantum ad conservandam vitam necessarium esset. Unde cum dicitur, *Ex omni ligno Paradisi comedere,* non est putandum (ut quidam objiciunt) fuisse præceptum comedendi de omnibus fructibus collective, seu distributive et copulative, sed disjunctim, seu de quolibet, ut placeret. Specialiter vero (ut Magister notat) certum est ibi præceptum comedendi de ligno vitae aliquando, quia ad vitæ perpetuitatem illud necessarium erat, ideoque supposita qualitate illius cibi etiam illud speciale comprehendebatur sub naturali præcepto conservandi vitam.

21. *Corollarium ex dictis corpus Adæ fuisse transmutabile quoad alias particulas.*—*Negat tamen Cajetanus.*—Unde colligitur corpus Adæ de se, ac intrinsece passibile naturaliter fuisse, et alterabile etiam usque ad aliquam partiale transmutationem secundum alias corporis particulas. Sic enim D. Thomas, dicta q. 97, art. 3, ad 1, docet per actionem caloris aliquid de humido corporis Adæ perdi potuisse. Et in solut. ad 2, et in art. 4, indicat, etiam potuisse pati a cibis, quamvis illa passio nunquam posset corpus ab statu connaturali extrahere. Et idem docent Scotus, Durandus et alii in 2, d. 19, et ratio est, quia hic effectus extrinsece sequitur ex actione calidi et humidi, et continua nutritione, tum quia naturaliter conjuncta est conversio alimenti in substantiam aliti, cum aliqua resolutione, et depositione substantiæ ipsius aliti: tum etiam quoniam naturale agens agendo repatur, ex quo sequebatur, ut corpus hominis in illo statu agendo in cibum, ut illum in suam substantiam converteret, aliquid etiam ab ipso pateretur. Quamvis Cajetanus, dicta q. 97, art. 3 et 4, hanc repassionem neget in illo futuram fuisse, *quia anima (inquit) habebat vim quamdam supernaturalem propter quam corpus agendo in nutritum, non repatiebatur ab eo.* Et potest hoc confirmari, quia alias corpus in illo statu esset simpliciter passibile, etiam passione præternaturali et corruptiva, atque ita esset simpliciter mortale.

22. *Expugnatur Cajetanus.*—*Qua ratione verificetur Adamum potuisse non mori, et non*

potuisse mori.—Sed non video quomodo virtus animæ poterat reddere corpus illud impassibile ab alimentis, magis, quam ab actione calidi in humidum, vel ab actione et passione partium dissimilantium inter se. Item non video, cur magis obstet immortalitati illius status repassio ab alimentis, quam passio humidi a calido, quia per utramque alterationem potest extrahi corpus a naturali dispositione, si alteratio nimia sit, et a neutra extrahetur si sit moderata. Et ideo D. Thomas, in art. 3, ad 2, cum in prima responsione illam doctrinam insinuasset, in illa non persistit, sed addit secundam, dicens, quod talis passio esset ad perfectionem naturæ. Nullum ergo est inconveniens admittere aliquam alterationem fieri potuisse in illo statu in corpore hominis per reactionem ciborum. An vero propter has alterationes dicendum sit, illud corpus fuisse passibile simpliciter, tantum est quæstio de modo loquendi, sicut supra dicebamus de quæstione, an esset mortale vel immortale. Idemque est, an sit dicendum potuisse tunc hominem non mori, ut Scotus et Gabriel loquuntur, et sentit Magister, d. d. 19, cum Augustino, l. 7, Gen. ad lit., c. 25, vel etiam non potuisse mori, ut Bonaventura et Durandus contendunt. Utrumque enim est verum in diverso sensu, potuit enim non mori, quia potuit non peccare, et non interveniente peccato, non poterat mori, non quidem ex intrinseca impotencia, sed dispositione corporis, nec ex physica virtute animæ ad resistendum extrinsecis agentibus, sed ex aliis causis et remediosis a Deo præparatis, quibus infallibiliter, durante illo statu, mors viatetur. Et similiter erat passibile, quoad aliquam alterationem, non tamen quoad tantam alterationem, quæ a naturali dispositione corpus removeret.

23. *Mors ab intrinseco ex duobus defectibus potest obvenire.*—*Quo pacto uni defectui subventum fuerit in statu innocentia.*—Explicatur hoc ex doctrina Augustini, lib. 14, de Civit., cap. 26, et lib. 1, de Peccat. merit., cap. 3, et sub ejus nomine dicta q. 49, novi et veteris Testamenti, et D. Thomæ, dicta q. 97, art. 4, nam duo defectus sunt in corpore humano in sua pura natura considerato, ex quibus, nisi remedium adhibeatur, mors ab intrinseco eveniet, unus est deperditio humidi per actionem caloris naturalis: alius est diminutio continua, quæ fit vel in ipso calore naturali per reaktionem alimenti, vel in ipso humido, quod minus perfectum ex alimento extrinseco reparatur. Primo ergo defectui subventum est per fructus

lignorum communium Paradisi. Nam ex illo defectu præcise spectato non sequitur mors, nisi cibus, et potus omnino deficiant. Et eadem ratione non sequitur fames, aut siti, nec præternaturalis alteratio, si opportuno tempore naturali necessitate subveniatur. Et ideo dicit Augustinus supra: *Cibus aderat ne esuriret, potus ne sitiret.* Dices, hinc solum sequitur, potuisse non esurire, aut fames non sentire, nihilominus tamen potuisse hominem pro sua libertate, vel omnino, vel saltem plus justo abstinere a cibis, et ita vel mori, vel etiam usque ad passionem famis præternaturaliter alterari. Respondeo imprimis, quod si omnino abstineret a cibis, eo ipso graviter peccaret, et ab statu caderet, atque ita licet moreretur, non contingeret mors in statu innocentiae, sed peccati. Deinde non posset etiam præter rationem rectam, et illi statui convenientem abstinere a cibis, quin saltem venialiter peccaret. Dictum est autem subventum esse homini in illo statu, ut nunquam venialiter peccaret, quamdiu mortale peccatum non præcederet: ergo ex vi ejusdem providentiae, et protectionis Dei nunquam relinqueretur abstinere a cibis indebito modo, nec cum aliquo nocimento illi statui repugnante.

24. *Quo puncto subventum fuerit alteri defectui.* — Contra secundum defectum maxime subventum est per alia remedia, maxime vero per lignum vitae. Nam imprimis in ipso corpore data est perfecta dispositio, et humorum con temperatio, ita ut inter se habere non possent vehementem actionem, quæ ægritudinem vel aliquam similem dispositionem omnino præternaturalem ab intrinseco possent inducere. Deinde per justitiae donum datum est, ut non possent humores nimium alterari, aut ex ferventi passione, aut ex nimio labore, quia in hoc statu in his omnibus esset maxima moderation, et sic ait Augustinus supra: *Nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ullas molestias ulli ejus sensibus ingerebat, nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus, summa in carne sanitas.* Præterea etiam ex parte illorum fructuum, seu alimentorum, quibus priori defectui subveniebatur, provisum est, ut optimæ qualitatis essent, ita ut ex magna facilitate, et cum minima alteratione partium corporis hominis possent in illius substantiam converti, et ad hoc etiam juvabat optima et salubris loci dispositio, et hoc est, quod Augustinus, citato loco de Civitate Dei, dixit: *Sicut in Paradiſo nullus æstus, aut frigus, sic in ejus habitatore, nulla ex cupiditate,*

vel timore offendio, nihil omnino triste, non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat invitum, etc.

25. *Non tamen illo modo subveniretur omnino.* — *Sed ligno vita supplebatur.* — Verum tamen quamvis hæc omnia possent sufficere, ut pro aliquo tempore corpus hominis in naturali dispositione, non obstante actione calidi in humidum, et reactione ciborum conservaretur, nihilominus progressu temporis debilitaretur, et marcesceret, nisi aliud remedium quo ab illo malo præservaretur, Deus illi prævidisset. Hoc autem remedium fuit lignum vitae, nam fructus ejus virtutem habuit confortandi et reparandi calorem naturalem, vel potius præservandi ne infra connaturalem dispositionem minueretur. Quod his verbis Augustinus supra docuit: *Lignum vita aderat, ne hominem senecta dissolveret.* Et iterum: *Quamdiu in creatoris lege duravit, dignus fuit edere de arbore vita, ut mori non posset. Neque enim corpus tale erat, ut dissolvi esset impossibile, sed fructus arboris vita corruptionem corporis inhibebat.*

26. *Declaratur quo modo per lignum vita non solum mors sed passio omnis corruptiva vitaretur.* — Quomodo autem hoc modo no solum mors, sed etiam passio corruptiva vitaretur, intelligi poterit advertendo temperamentum unicuique homini conveniens, et connaturale non consistere in indivisibili, sed habere aliquam latitudinem intra quam variari potest secundum aliquam intensionem primarum qualitatum sine proprio defectu, vel læsione corporis. Imo aliquando cum perfectione, et augmento: aliquando vero cum consistentia in statu naturali. Circa hanc ergo latitudinem poterat per continuam nutritionem alteratio aliqua, et mutatio crescere ultra terminos illius latitudinis, sed priusquam ad illum terminum corporis dispositio perveniret, adhibendus erat fructus ligni vitae, quo illa dispositio corporis ad optimum statum intra illam latitudinem reduceretur, vel (ut bene Cajetanus notavit) ne unquam ad præternaturalem statum perveniret, præservaretur. Quod his verbis docuisse mihi videtur Augustinus, l. 13, de Civit., cap. 23, dicens: *Primus homo de terra terrenus in animam viventem factus est, non in spiritum vivificantem, quod ei per obedientiae meritum servabatur. Ideo corpus ejus, quod cibo, et potu egebatur, ne fame afficeretur, ac siti, et non immortalitate illa absoluta, atque indissolubili, sed ligno vita a mortis necessitate prohibebatur, atque juventutis flore*

tenebatur, non spirituale, sed animale fuisse, mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vita, et comedat, et vivat in æternum. Et emisit eum Dominus Deus de Paradiſo. Si enim fructus ille non conferret hunc effectum, sed Deus ad præsentiam ejus, non oporteret Adamum ejicere de Paradiſo, ne comedendo de illo cibo particeps fieret immortalitatis. Quia Deus non promiserat illum effectum, nisi homini in sua obedientia perseveranti, et ita post transgressionem non tenebatur legem illum, vel pactum aut significationem servare. Atque eadem verba isto modo inducta etiam probant, illum efficaciam fuisse per virtutem connaturalem illi arbori, et fructui ejus, et non tantum per supernaturalem virtutem, aut elevationem Dei, ut Bonaventura et Gabriel existimarent. Et indicant Gen. 2. Eu cherius et Beda. Imo etiam Augustinus, lib. 8, Gen. ad lit. eamdem sententiam indicat, dum ait, cibum illum contulisse talem effectum nonnulla inspiratione salubritatis occulte. Et quia statim inter miracula Dei computat, quod cibus ille immortalitatem efficeret. Sed pie exponi potest eodem modo, quo aliqua singularia opera dici solent, quasi miracula naturæ. Absolute tamen loquendo verisimilius est virtutem illum fuisse naturalem. Nam si virtus erat supernaturalis, cum solum esset data vel promissa pro hominibus præcepto Dei obtemperantibus, quamvis post peccatum de illa arbore comedenter, fructum immortalitatis non acciperent. Sicut nunc, licet Eucharistia virtutem supernaturalem habeat ad sanctificandos recipientes, non omnes, qui illum sumunt, fructum illum recipiunt, si bene dispositi non sint, quia non est data illa virtus pro omnibus simpliciter, sed tantum pro digne sumentibus. Ergo e contrario si Adam post peccatum, comedendo de ligno vita immortalitatem consequeretur, ut verbis illis docetur, profecto non erat supernaturalis talis virtus, sed ex naturali, et intrinseca facultate illius fructus procedebat. Et hoc sentiunt D. Thomas, Scotus, et alii auctores statim allegandi.

3. *Enucleatur amplius assertio, notando dupliciter potuisse cibum illum conservare corpus.* — Dicimus autem, illum effectum fuisse a virtute activa, et per propriam efficaciam illius cibi in corpus hominis, quia sola dispositio, vel quasi materialis causalitas, non poterat ad effectum illum esse sufficiens. Duobus enim modis potest intelligi cibum aliquem esse corpori humano naturaliter convenientem ad conservandum, vel confortandum illud. Pri-